

“KENTSEL DİRENÇ” KAVRAMI ÜZERİNE

Dr.Öğr.Üyesi Suna ERSAVAŞ KAVANOZ¹

ÖZET

Direnç kavramının genel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur ve kullanım alanının genişliğine bağlı olarak kavrama yeni anlamlar yüklenmektedir. Birçok farklı disiplinin kavramı kendi bakış açlarına göre değerlendirmeleri ve yine kavramın kamu politikaları geliştirilmesi gereken alanlarla yakın ilişki içerisinde bulunması kavramı daha yakından anlamayı gerektirmektedir.

Çalışmanın amacı “direnç” kavramının kent ile birlikte kullanımının kavrama yüklediği farklı bakış açılarını anlamaya çalışmaktır. Bu bağlamda çalışmanın kapsamını, kentsel direnç kavramına yüklenen anlamlar, kavramın kentsel alanda ağırlıklı olarak kullanıldığı konularla ilişkisi, kentsel direnç geliştirilmesi sürecinin yönetimi ve bu sürecin eleştirileri, sınırlılıklarının neler olabileceği oluşturmaktadır. Çalışmanın önemi “kentsel direnç”, “dirençli kent” çalışmalarının ağırlıklı olarak iklim değişikliği, afet riskleri, su yönetimi, gıda güvenliği, güvenlik, sürdürülebilirlik gibi alanlarla ilişkili olarak sıklıkla ele alınmasına karşın kavramın kent ile ilgili birçok farklı sorun ile ilgili olarak kullanımının kavrama yüklediği yeni anlamlar üzerine çok çalışılmamış olmasıdır. Özellikle kentsel direnç yaratma politikalarında bahsi geçen ilgili konuların karmaşık sorunlar arasında yer alması da kavramı daha yakından anlamayı gerektirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın sorunsalı kentsel direnç kavramının nasıl anlamlandırılabilirliği ve kent ile ilgili yeni anlamlar yüklenmesinin nedenlerini açıklayabilmektir. Çalışmanın sonucunda “kentsel direnç”ten söz edildiğinde kent ile ilgili birçok sorun alanı ile ilişkili olarak kullanılmasının kavrama yeni anlamlar yüklediği, “iyileşme” anlamının ötesinde ortaya çıkan yeni duruma “değişim”, “dönüşüm”, “uyum”, “öğrenme” süreçleri ile adapte olunması anlamını da içerdiği ve söz konusu alanların politika ile ilişkisinin kavram ile ilgili çalışmalarda daha fazla tartışılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: direnç, kentsel direnç, kent, yönetim

¹ Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

Giriş

Kentlerin günümüzde karşılaştıkları çevresel sorunlar gittikçe artmaktadır. Bu nedenle söz konusu felaketlere karşı önlemler alınması ve politikalar geliştirilmesi hem uluslararası kuruluşlar, hem hükümetler hem de kent yönetimleri için öncelikli hale gelmektedir.

Direnç kavramının teknik alandan kent alanına uygulanması ekolojik yaklaşımlarla birlikte başlamıştır. Kavram kentsel alanda ağırlıklı olarak sürdürülebilirlik ile ilişkili olarak iklim değişikliği ve afet riskleri bağlamında kentsel planlama yaklaşımı çerçevesinde ele alınmıştır. Kentlerin çevresel felaketler ile karşılaşmalarının öncesinde ve sonrasındaki planlanması ile kentsel direnç yaratılması amaçlanmaktadır. Sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma ve yönetim gibi kentsel amaçlarla birlikte direnç kavramının ilişkisi kurulduğunda kent sisteminin bilgi ve kaynak aktarma kabiliyeti bakımından kentin planlanmasında dirençli bir kent yaratmanın önemi açıktır (Desouza ve Flanery, 2013: 89). Kentsel direnç yaratmada tasarım, planlama ve yönetim konuları öne çıkmaktadır ve her bir konunun kendisi de politika alanı ile ilişkisi bakımından çeşitli tartışmaları içermektedir.

Kentlerin günümüzde karşılaştıkları sorun alanları gittikçe artmaktadır. Söz konusu sorunlara bağlı olarak kentlerdeki değişim ve dönüşüm çok ölçekli ve çok sayıda aktörü etkileyecek biçimde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kentsel direnç kavramı ve kentsel direnç yaratma politikaları da çevresel felaketlerden daha farklı kent sorunları ile baş edebilmek için bir yöntem olarak belirmektedir. Kavramın gittikçe genişleyen bir alanda kullanılmasıyla ve kullanılmaya devam edilmesiyle birlikte birçok yeni anlamlar yüklendiği ve özellikle kent gibi devingen bir alanda kullanımının kavramın daha da belirsizleşmesine yol açtığı görülmektedir. Bu çalışmada, kullanıldığı alanlarla ilişkili olarak “kentsel direnç” kavramının farklı boyutları ve anlamları ortaya konulmaktadır.

1. Direnç Kavramı

Direnç kavramı, tanımlayıcı bir terimden normatif bir yaklaşıma doğru genişleyen çok geniş bir alanda kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Hem akademi hem de politik alanda arzu edilen, ulaşılması gereken amaçları anlatan normatif bir kavrama dönüşmüştür. Kavramın farklı disiplinlerde, farklı kullanımları çoklu tanımlamalara ve dolayısıyla direncin ne anlama geldiği konusunda karmaşaya neden olmaktadır. Bu karmaşıklığın temel sebeplerinden biri de direnç

kavramının sürdürülebilirlik, kırılabilirlik, uyum, adaptasyon benzeri diğer kavramlarla ilişkisi bağlamında kullanılmasıdır. Yine teknik alanda ortaya çıkan bir kavramın sosyal bilimlerde kullanılması da kavram ile ilgili kargaşayı artırmaktadır. (Meerow ve Nevell, 2019: 311-312).

Direnç kavramı geleneksel olarak fizik ve psikolojide kullanılmıştır. Fizikte bir objenin bir çarpma aldıktan sonra orijinal pozisyonuna dönme kabiliyetini, psikolojide şok ve travmayı başarılı bir şekilde atlama kabiliyetini anlatır. Direnç, sistemin bozulma sonrası stabil denge noktasına dönebilme yeteneği, diğer bir bakış açısından sistemin iç ve dış süreçlerdeki değişime uyum ve alışma kabiliyetidir (Cartails, 2014: 260). Teknik perspektiften direnç, bir maddenin elastikliği hasar gördüğünde enerjiyi çekme özelliği ve orijinal durumuna döndüğünde bu enerjinin iyileşmesi olarak tanımlanabilir. Psikoloji ve psikiyatri alanında da benzer anlamda bireylerin yaşamlarındaki geçiş dönemlerindeki olaylar ve değişikliklerle başa çıkma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Vale ve Campenalla'dan akt. Chelleri, 2012: 291). Direnç en genel anlamda sistemin uzun dönemli adaptasyon ve kısa dönemli başa çıkma kabiliyeti olarak tanımlanır (Sharifi ve Yamagata, 2014: 1492). Neil Adger'in sosyal direnç tanımı, grupların ve toplumların dış gerilimler, sosyal, politik ve çevresel değişiklikler sonucu ortaya çıkan karışıklıklarla, bozulmalarla başa çıkma kabiliyetidir. Aynı zamanda teknik direnç üzerine literatürde sosyal direnç; riskli çevre, tahmini felaket durumları ve sistemsiz bozulmalar ve onların sosyal ve ekonomik etkilerine bağlıdır (Vale ve Campenalla'dan akt. Chelleri, 2012: 291; Schauppenlehner-Kloyber ve Penker, 2016: 1).

Birçok farklı disiplin direnci aynı şeyi anlatmak için kullanmakta, ortak olarak "bozulmaya karşı verilen yanıt" kavramsallaştırması öne çıkmaktadır. Yönetim analistleri direnci, bir organizasyonun bozulmadan sonra bir merkeze doğru iyileşme kabiliyeti veya bazı temel öğelerin sağlandığı zincire doğru iyileşme kabiliyeti ve işlerin her zaman ki haline dönebilme kabiliyeti anlamında kullanır. Ekonomistler direnç ile temel çalışanlar veya endüstrinin kayıplarından sonra iyileşme yeteneğinin ölçüsünü kast ederler. Psikologlar uzun zamandır direnci belli türdeki bireylerin büyük travmatik olaylara karşı koyma ve fonksiyonlarını etkili bir şekilde sürdürme kapasitesini anlatmak için kullanırlar. Bilgi teknolojileri profesyonelleri, direnci iletişim ağlarını bir büyük güç kaybı olarak özetlenebilen, hizmetteki bozulma ile ne kadar iyi başa çıkabildiğinin ölçüsü olarak görürler. Ulusal güvenlik alanında büyük sistemler bakımından direnç ele alınır ve hortum, siber saldırı veya bir teröristin sebep olduğu büyük bir yıkımdan sonra bile güçlü bir iletişim sağlamanın yeni bir yöntemini amaçlayacak şekilde kavramı kullanırlar (Vale, 2014: 192).

Direnç, çok sık ve geniş bir alanda kullanılmasına rağmen ne evrensel olarak kabul edilmiş bir kavramdır ne de coğrafya alanı için bile evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı vardır. Afet riski azaltma, iklim değişikliğine uyum, insani yardım, mekânsal planlama, güvenlik konuları direnç kavramının sıklıkla kullanıldığı alanlardır. Aynı şekilde direnç üzerine farklı görüşler de mevcuttur; bir süreç, bir durum, kalite, gıda güvenliğine küresel bir odaktan bakış, hassas altyapı üzerine ulusal bir bakış (su,enerji gibi), iş sürekliliği üzerine sektörel bir bakış (piyasa değişimi, siber saldırılar gibi), iklim değişikliği üzerine yerel odaktan bakış olmak üzere bu farklılıklar özetlenebilir. (Weichselgartner ve Kelman, 2015: 251-252).

Direnç kavramı ekolojide ilk kez Holling tarafından 1973 yılında “bozulmadan önceki kendisini oluşturan elementler arası ilişkiyi kaybetmeksizin bozulma ve değişimi karşılama kabiliyeti” olarak kullanılmıştır (Holling, 1973: 14) Ekolojinin çekirdek anlamı, bir organizma topluluğunun özel bir alanda fiziksel çevre ile etkileşimidir (Tansley, 2005’den akt. vd., Pickett vd., 2004: 370). Holling’in iddiası direncin “bir sistemin içindeki ilişkilerin sürekliliği” ve “bu sistemlerin durum değişiklikleri, çalışma değişiklikleri ve parametreler ve sürdürülmesindeki değişiklikleri absorbe edebilme kabiliyeti” olduğudur. Bir başka deyişle, direnç “sistemin sıkıntıya maruz kalma, sıkıntıyı geçirme kapasitesi ve kontrol ve fonksiyonlarını sürdürme kapasitesidir” (Jabareen, 2013: 221). Holling tarafından 1973’de yapılan direnç tanımı sistemin yapısına ve kimliğine odaklandığı için eleştirilmekte, ekolojik direncin sistemin öğelerinin durumundan ziyade sistemin fonksiyonlarının durumu ile daha ilgili olduğu öne sürülmektedir. Ekolojik fonksiyonların pek çok örneğinde ekolojik sistemdeki değişkenliklerin öngörülebilir olmaya başladığı söylenebilir. Doğal ve toplumsal sistemler birlikte evrimleşen bir ilişki ve sinerji sürdürürler (Chelleri, 2012: 292). Ekosistem çoklu dayanıklı durumlara sahip ve sürekli bir akış halinde karakterize edildiği için Holling 1996 yılında statik teknik direnç ve dinamik ekolojik direnç şeklinde ikili bir ayrıma gider. Statik teknik direnç, sistemin önceki duruma geri sıçrama kabiliyeti; dinamik ekolojik direnç ise sistemin bozulduğunda temel işlevlerini sürdürebilmesine odaklanır (akt. Meerow ve Nevell, 2019: 311). Bununla birlikte direnci karakterize etmek için kullanılan farklı yaklaşımlardan denge yaklaşımı ekolojik ve teknik direnci belirtmek için kullanılırken, evrimsel yaklaşım tek tek birimlerin direnci ile bağlantılı olarak ekonomik direnci belirtmek için kullanılır. Evrimsel yaklaşım, bölgesel ekonomiyi yeniden düzene sokma ve uyum kapasitesini içerir (Özöduru ve Guldmann, 2014: 2).

Direnç kavramı son dönemde sosyo-ekolojik yaklaşımlar çerçevesinde tanımlanmaktadır. Sosyo-ekolojik sistemde, ani ve kademeli değişim süreçleri arasında birçok dinamik olduğu, uyum ve dönüşüm kapasitesinin direncin merkezinde olduğu ısrarı vardır (Folke vd., 2010: 1). Sosyo-ekolojik yaklaşımda direnç, bir ürün olarak tanımlanır: sistemin bir miktar karışıklığa durumunu değiştirmeksizin ve temel fonksiyonlarını kaybetmeksizin dayanabilmesi; sistemin yeniden örgütlenme kabiliyeti; sistemin uyum ve öğrenme kapasitesi olarak bu tanımlamalar özetlenebilir (Folke, 2006, s.260). Sosyo-ekolojik yaklaşımda kentsel direnç, iyileşme, koruma ve yeniden toparlanmanın yerine yenilenme, dönüşüm ve yeniden örgütlenme gibi farklı özelliklere odaklanır. Tüm sistemlerdeki dönüşüm çok ölçekli bir süreç olarak meydana gelir (Chelleri, 2012: 294)

2. Kentsel Direnç

Direnç, kentler ve planlama ile ilgili bir kavram olarak toplumsal ve kurumsal çerçevede beliren çevresel tehditlere karşı cevaben ortaya çıkmıştır (Mileti, 1999'dan akt. Spaaans ve Waterhooft, 2017: 109). Bu nedenle kavram, kent alanında sıklıkla sürdürülebilirlik ile ilişkili olarak afet risklerine, iklim değişikliği ve bunlara bağlı olarak yaşanan sorunlar çerçevesinde kullanılmaktadır.

Direnç kavramı kentsel bağlamda kullanıldığında karmaşık anlamları içerebileceği ve dolayısıyla yanlış anlaşılabilirliği bilinmelidir. Chelleri, sosyo-ekolojik sistemi içerecek şekilde kavramın genişlemesinin farklı bir şekilde tanımlamaya gidilebilmesine neden olduğunu belirttiği çalışmasında, dirençli kent kavramının sık sık yalnızca fonksiyonların ve yapının devam ettirilme kapasitesini anlattığını, kentsel direnç kavramının ise direnç (sistemin devamlılığı), değişim (sistemin artan değişimi) ve dönüşüm (sistemin yeniden yapılandırılması) bakışını içerdiğini vurgulamaktadır. Kısa dönemli dirence baktığımızda kent, ağlar, ekonomi gibi sistemleri daha güçlü, daha dirençli inşa etmek iyileşme ilkesinden öteye iki ögeyi tanımayı gerektirir: değişim ve dönüşüm. Kısa dönemli direnç örneklerinde bile sistemler sosyal öğrenme, ağlar ve ekonomik yapılanma vasıtasıyla dengeye dönebilmek için değişmelidir (Chelleri, 2012: 297).

Ekoloji ve planlama çizgisinden bakıldığında, ekolojide kullanılan direnç kavramına dair çelişkilerin çözülmesi gerekmektedir. Denge (görüşü) bakış açısından bakıldığında direnç, bozulma sonrası stabil denge noktasına dönüşteki sistemin kabiliyeti olarak görülebilir. Kavram, stabil denge durumuna odaklanmıştır. Ekolojik sistemdeki alışılmadık durumlar direnç kavramının

kent planlanmasında ve tasarımında -söz konusu alanın daha dinamik ve evrimsel olma özelliğinden dolayı- dengesizlik (non-equilibrium) bakış açısından, sistemin iç veya dış süreçlerdeki değişime **uyum** ve **adapte olma** kabiliyeti olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Burada vurgu nihai duruma veya nihai duruma varma üzerine değil, oyunda kalma üzerinedir. Dengesizlik bakış açısı, direnç kavramına önemli yönler ekler. Klasik olarak ekolojistler yapı veya basitçe sistemin nasıl oluştuğunu anlatmak ile daha çok ilgilidir. Dengesizlik bakış açısı, öncelikli olarak durum ve yapılardan ziyade fonksiyonlara, süreç ve dinamiklere odaklanır (Pickett vd., 2004: 373, 374). Pickett'ın tanımından yola çıkan Vale, dengesizlik bakış açısından sistemin değişiminin temel dinamikleri hakkında kullanışlı bir bakış açısı geliştirmiştir. Kentlerin özellikle kent merkezleri sürekli dengesizlik durumundadır ve çeşitli yönlerden gelen kentsel değişim için iç ve dış baskılar vardır. Ekolojistler direnci, sistemin değişen koşullarla karşılaştığında uyum kabiliyeti olarak tanımlasalar bile bu anlayışın kentlerin tartışmalı arazileri üzerinde işlevsel bir anlayış olarak kullanılabilmesi zordur. Kentsel araziler üzerindeki kararlar politik süreçleri de içermektedir. Sonraki durumun ne olacağı üzerine mücadeleler sosyo-mekansal sistemin önemli bir parçasıdır. Beklentileri kimin yöneteceği, faydaların yaratılmasında kimin etkin rol oynayacağı ve ortaya çıkan sonuçlardan kimin fayda sağlayacağı bu mücadelelerin sonucunda ortaya çıkacaktır (Vale, 2014: 193). Evrimsel perspektiften ve sosyo-politik bir süreç olarak direnç, “kollektif karar alma”, “davranış ve planlamada işbirliği”ni içermektedir ve yine bununla birlikte “kollektif öğrenme” ve “geniş ölçüde toplumu da içeren politik bir süreç olarak yönetim” direnç inşa etme sürecinin temel yapı taşları olarak tanımlanabilir. Evrimsel bakış açısıyla kavram ani ve dış şoklara uyumdan ziyade sistemde devam eden değişikliklerle daha ilgilidir ve esneklik, çeşitlilik ve uyum ve öğrenme’yi içermektedir (Kim ve Lin’den akt. Schauppenlehner-Kloyber ve Penker, 2016: 1.2Fs).

Kent direnci üzerine çalışmaların sadece “esneklik ve adaptasyon” kapasitesine sahip olması ile değil aynı zamanda ağırlıklı olarak “sürdürülebilirlik” konusu üzerine odaklandığı görülmektedir. Kent direnci sürdürülebilirlik için sahip olduğu potansiyel bakımından tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımda asıl olan, hızlı bir değişim ve kriz ile karşılaşıldığında direnç sisteminin yenilenme ve inovasyon kapasitesini sağlamasıdır (Berkes, 2003’den akt. Hordijk ve Baud, 2011: 1139). Özellikle mekânsal planlama alanında direncin değerlendirilmesinde sürdürülebilirlik kullanılan kriterlerden biri olmaktadır. Kavramsal olarak sürdürülebilirlik ile direnç arasındaki ilişki karmaşıktır. Her iki kavram birbiri ile değiştirilebilir biçimde kullanıldığı gibi, direnç kavramının

daha geniş sürdürülebilirlik hedefleri için önemli bir öge olarak kullanılması da söz konusudur. (Meerow ve Nevell, 2019: 311-312). Sürdürülebilirlik toplumsal olarak paylaşılmış toplumsal eşitlik, ekonomik kapasite ve ekolojik sağlamlık kombinasyonundan oluşan amaçları paylaşırken, direnç normatif sürdürülebilirlik amaçlarına ulaşılmasını önleyen veya kolaylaştıran bir fenomeni gösteren bir modelleme çerçevesi kavramıdır (Pickett vd., 2014: 143). Direnç kavramı sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmaya göre var olan sistemin eksikliklerine/yetersizliklerine meydan okumada daha açıktır. Tersine sürdürülebilirlik yalnızca onları ayakta tutacak kadar yeterli olabilmeyi ima etmektedir. Direnç, sürdürülebilirliğe göre güvenlik ile daha güçlü bir bağa sahip olması nedeniyle daha geniş bir çerçevede kullanılabilir (Vale, 2014: 195).

Kentsel direnç, insan toplulukları ve fiziksel sistemlerin sürdürülebilir ağı olarak tanımlandığında risk azaltma literatürüne bakmak gerekmektedir. Fiziksel sistemler, kentin doğal çevresi ve yapıları çevresinden inşa edilmiş yollar, binalar, altyapı, enerji tesisleri, suyuolları, topraklar vd. doğal sistemlerden oluşmaktadır. Afetler süresince fiziksel sistemlerin hayatta kalması ve aşırı gerilme altında fonksiyonlarını sürdürebilmesi gerekmektedir. Fiziksel yapının dirençli olmadığı sürece kentler afetlere karşı aşırı kırılgan olacaktır (Godschalk, 2003: 137). Afet yönetimi alanında direnç kavramının kullanılmasındaki artışın en önemli nedenlerinden biri direnç kavramının söz konusu alanda birçok farklı öğeyi içinde barındıracak şekilde kullanılmasıdır. Bu öğeler, karşılık, iyileşme, azaltma, hazırlıklı olma, yapısal olan ve olmayan yaklaşımların kapsamında kullanılır. (O'Brien ve Reed, 2005: 354). Afet meydana geldiğinde kayıpları ve zararı en aza indirme, bozulmadan sistemin ne kadar çabuk iyileştiğinin ölçüsü olarak direnç kavramı ön plana çıkmaktadır.

Direnç kavramı, farklı kentlerde farklı politika öncelikleri ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Coaffee, Anglo Sakson ülkeleri ile Kıta Avrupası ülkelerinin kent direncini yorumlamasındaki farklılığa dair, Amerika ve İngiltere'nin 9/11 Eylül terör saldırılarının sonuçları gibi şoklar üzerine odaklanmışken, Kıta Avrupası'nın daha çok iklim değişikliği üzerine odaklandığını belirtmektedir (Coaffee, 2013).

Kamu politikaları alanında direncin güvenlik ile ilişkili bir biçimde anahtar bir kavram olarak ortaya çıkışı özellikle 9/11 Eylül saldırılarından sonraya denk gelir. Kavram, ulusal güvenlik ve felakete hazır olma ve etkilerini azaltma alanında genişleyen bir kurumsal çerçeve içerisinde ve politika geliştirme sürecinde artan merkezi bir öneme sahip hale gelmiştir (Coaffee vd., 2009: 1). Direnç kavramının güvenlik ile çok daha fazla benzer şekilde kullanımı 11 Eylül saldırılarından

itibaren başlar, çünkü ne kadar fazla kent fonksiyonu mekânsal olarak dağılmışsa o kadar fazla kentin yaşamsal unsuru (elektrik, su, internet, altyapı) saldırıya uğrar. Bu durumda ekolojik direnç bakış açısından bolluk (redundancy) kavramı disiplinler arasında köprü kurulmasına yardımcı olur. Bolluk kavramı, dirençli eko sistemlerde fonksiyonel çeşitliliğin fazlalığını anlatmaktadır (benzer fonksiyonları yerine getiren pek çok grup veya acil durumlarda birinin diğerinin yerini alabilmesi veya değiştirilmesi) Benzer şekilde kentlerde de pek çok gerekli fonksiyonun mekânsal dağılımı direnci etkiler, çünkü her bir öge tüm sistemi kurtarmak için gerekli olduğu durumlarda diğerinin yerine geçebilir. Bu perspektiften bakıldığında kentsel direnç, bağlantı modelleri bakımından ekolojik bakış ile güçlü bir bağa sahiptir (Chelleri, 2012: 297).

2011 Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli'nde (Intergovernmental Panel on Climate Change" (IPCC) direnç, "sistemin uyarıcıdan esneklik, zararı telafi etmek, ayağa kaldırma derecesi" olarak tanımlanmıştır (Berkes 2003'den akt. Hordijk ve Baud, 2011: 113). İklim değişikliğini, etkilerinin pek çok politika alanının içinden geçtiği için karmaşık sorunlar arasında değerlendiren çalışmalarda (Pollitt, 2015: 181, 185; Head, 2008; Weber ve Khademian, 2018: 336), yerel yönetimlerin, merkezi yönetimlerin, hükümetler arası örgütlenmelerin, uluslararası kuruluşların ve üstelik özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve bireylerin de bu sorunla ilgili olması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Merkezi, yerel ve uluslararası, iklim değişikliğine uyum ve azaltım çabaları doğası gereği farklı organizasyonlar arasında daha fazla ve daha iyi işbirlikleri gerektirmektedir. Normal politikalarla ve normal bir yönetim süreci ile etkili bir şekilde üstesinden gelinmesinin imkânsız olduğu sorunlardan olması iklim değişikliğinin karmaşık bir sorun olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. İklim dirençli bir altyapı geliştirmek için inşaat, ulaşım ve enerji yenileme alanlarında yeni standartlar geliştirme gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Pollitt, 2015: 182).

Kentsel alanda yapılacak yatırımlar gelecek on yıl için son derece önemlidir, sadece iklim değişikliğinin gelecekte ortaya çıkarabileceği zararları azaltmak bakımından değil, aynı zamanda tahmin edilen iklim değişikliği senaryoları içindeki etkilere kentleri hazırlayacakları için de önemlidir. Yatırımın bu anlamı, beklenen iklim değişikliğinden kentleri korunaklı kılacak teknik çözümlerin uygulamaya geçirilmesinin ötesinde sosyal sermaye ve insanın gelişmesini, kurumsal kapasiteyi, kentler arası ve bölgesel işbirliğini içine almayı gerekli kılan bir anlama sahiptir (Zimmermann, 2011: 4-5). Toplulukların ve kentlerin direncini artırmak için sosyal sermaye

stratejik bir öneme sahiptir (Hardijk ve Baud, 2011: 118). Tüm bu alanlarla ilişkili olarak düşünüldüğünde iklim değişikliğine uyumdaki zorluklar karşısında kentlerin direnç geliştirmesi kompleks bir yapıdadır ve birbirini izleyen etmenler hesaba katılmalıdır; disiplinlerarası problem çözüme (mühendislik, sosyal bilimler ve diğerlerini içeren çevre uzmanlığı perspektifinin ötesinde anlaşılması gerekir), departmanlar arası işbirliği (yerel yönetimler, devlet), çok sektörlü yaklaşım (kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları içeren) birbirine bağlı mekanizmalardır (Karp vd., 2011: 178).

Kentsel direnç kavramı “iklim değişikliğine uyum” ve “afet riski azaltma” gündemleri ile “güvenlik” ve “sürdürülebilirlik” önceliklerinde kullanılan, paylaşılan bir kavram olmakla birlikte, kavramın esnekliği ve özündeki kapsayıcılık özellikle sürdürülebilirlik, kırılganlık ve uyum gibi benzer terimler ile ilişkili olarak kavramsal kargaşaya yol açmaktadır. Ekolojik ve sosyo-ekolojik sistemlerin etkisindeki direnç literatüründe odak geleneksel olarak sistemin sınırları içerisindeki dinamikler ve bireysel öğeler arasındaki etkileşimden ziyade sayısal modellemeler üzerinedir. Sosyal teorisyenler, ekolojik modellerin toplumsal yapılara uygulanma yollarına dair eleştiri getirenler, direnç kavramında politika, güç ve eşitlik konularının etkisinin genel olarak yokluğunu eleştirmektedirler. Kentsel yapıda direnç kavramı kullanılacaksa ve kamu politikaları geliştirilirken “neyin neye direnci” ve “kim için direnç” sorularının düşünülmesi gerekmektedir (Meerow ve Newell, 2019: 310).

Kentsel dirençten bahsedilecekse bir maddeden tüm bir altyapı sistemine ve bireyden bir topluma geçiş söz konusu olduğu için kavramı daha üste taşımak gerekmektedir. Kent yalnızca ekolojik ve mekânsal yapılardan ibaret olmayıp aynı zamanda toplumsal ve politik bir sistemdir. Kent bağlamında direnç, ekolojik sistemlerin dış faktörlerin neden olduğu sıkıntı ve gerilimle (baskılarla) mücadele etmesi konuları üzerine çalışmalardan ödünç alınmıştır (Jabareen, 2013: 221). Direnç, uzun dönemli adaptasyon ve kısa dönemli başa çıkma kabiliyeti olarak tanımlandığında, kentsel direnç bağlamında toplumun, kent halkının kısa dönemde etkileri absorbe edebilmesi ve kendini örgütlemesi ve uzun vadede öğrenme kapasitesini artırması gerekmektedir (Sharifi ve Yamagata, 2014: 1492). Kent bakımından direnç, genel anlamda, uyum sağlamak ve kent sistemindeki değişikliklere cevap vermeyi ifade eder (Desouza ve Flanery, 2013: 89).

Günümüzde direnç kavramı kent ile ilgili olarak yoksulluk, suç, kadın, gençlik, göç gibi farklı konularda da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kent güvenliği, iklime karşı dayanıklı kentler,

afet risklerine karşı dayanıklı kentler yaratmak direnç ile ilgili en sık karşılaşılan konular olmakla birlikte, kentsel direnç kavramının sürekli dönüşüm ve değişim içerisindeki devingen bir yapı olarak düşünülen kent için çok daha fazlasını ifade etmesi gerektiği açıktır. Tüm bu konuların politika alanı içerisinde yer alması da önemlidir. Dirençli bir kent yaratmak için atılacak adımlar, geliştirilecek politikalar kentsel direnç bütününe ulaşılmasını sağlayacaktır. Direnç kavramının temelinde stabil denge noktasına dönme vurgusu önemli iken, kentsel dirençten bahsedildiğinde bozulmadan önceki duruma dönülmesi her zaman arzu edilen olmayabilir. Bozulmadan önceki durum insan eliyle ve ağırlıklı olarak politik saiklerle yapılmış planlama anlayışı ile şekil bulduğu için direnç kavramının risklerle karşılaşmadan önce kent alanında direnç yaratmaya yönelik planlama anlayışını benimsemiş olması önem kazanmaktadır. Terör saldırılarına, afete, iklim değişikliğine karşı direnç yaratmak için kavramın kullanılması öncelikli olmakla birlikte kavram, kentsel alanda birçok farklı sorun ile ilgili olarak ve karmaşık sorunlar çerçevesinde kullanılmaya başladığında uyum, değişim ve dönüşüm anlamlarını da üstlenecek ve politika alanını, kentlerin içinde ki sınıfsal farklılıklarını da içine alacak şekilde genişlemektedir. Kentsel dirençten söz edildiğinde yeniden stabil denge noktasına dönmekten ziyade farklı etkilerle ortaya çıkan değişimi ve dönüşümü anlama ve buna uyum sağlayan yeni bir yapıya bürünme söz konusudur. Yapılı çevrenin yanında sosyal yapıların da uyum, öğrenme, değişim, dönüşümü kentsel sorunlarla ilgili olarak öne çıkmaktadır.

2.1.Kentsel Direnç: Aktörler ve Yönetim

Kim, ne, ne zaman, nerede, niçin sorularını kentsel direnci çözümlmek için kullanan Meerow ve Newell (2019), “uygun dirençli gelecek öncelikleri kimin vizyonu ve sonuç olarak bu özel yapıdan kazananlar ve kaybedenler kim”, “kentsel sistemin odağından içindekiler dışarda bıraktıkları kim”, “bu sınırları kim çiziyor” sorularının kentsel direnç alanında cevaplanması gerektiğine işaret etmektedirler. Kentsel direnç yaratmak gelecek yönelimli bir girişimdir. Dolayısıyla “riskte olanlar kim, kimler korunacaktır” sorularının cevabını da karar alıcılar kentsel tasarımla gerçekleştirmektedir. Vale’ye göre kentsel direnç kavramı hem bir süreç hem de henüz tamamlanmamış bir üründür ve bu yüzden bir tür birleştirilmiş tasarım-politika vasıtasıyla yönetilmelidir. Bunun anlamı kentsel direnç gündemini geliştirmeye istekli olanlar belli bir alan üzerinde tasarım ürününe değer biçmekten daha fazlasını yapmalıdırlar (Vale, 2014: 194, 200).

Kentsel yapıyı çevre üzerindeki değişiklikler günümüzde kentsel siyaset alanında farklı aktörler arasında mücadelelerin gerçekleştiği alandır. Dirençli bir kent, yönetim tarafından, felaket getiren olaylardan sonra sosyal, kurumsal, ekonomik aktivitelerin sürdürüldüğü ve temel hizmetlerin hızlıca iyileştirildiği yerlerdir. Kentsel alanların mekânsal organizasyonları, kalitesi, adaletin dağıtılması, çevre sağlığı ve ekonomik canlılık gibi konular yaşam kalitesi ölçütleri ile ilişkili olarak kent yönetimi ile doğrudan ilgilidir. Yönetim sisteminin başarısını beklenmedik ve belirsiz koşullara adapte olma ile ilişkilendirmek yeni bir olgudur. Tüm ülkelerde yerel yönetimlerin iklim değişikliğine uyumlu hale gelme ve afet risklerini azaltmada önemli bir rolü olduğu kabul edilmiştir. Kentler hem ani gelişen hem de kronikleşmiş sorunlarla karşı karşıyadır. Ani gelişen olaylar deprem, su baskını ve salgın hastalık gibi sarsıntıları içerirken, kronikleşmiş sorunlar yüksek işsizlik, yetersiz toplu ulaşım, nüfusun dengesiz dağılımı, devamlı yiyecek ve su kesintileri, yerel şiddet gibi günlük veya periyodik olarak kentin dokusunu (yapısını) zayıflatan sorunları içerir. Bu sorunlar iklim değişikliği ve ekolojik çökmede olduğu gibi ekonomik kalkınma, toplumsal kutuplaşma ve ayrışma ile ilişkilidir (Spaans ve Waterhout, 2017: 109).

“Kentsel direnç geliştirmesi gereken öncelikli alanlar nelerdir” sorusu kentlerin aynı zamanda sınıfsal farklılıkları barındırdığı göz önünde bulundurulduğunda önem kazanmaktadır. 1970 sonrası gücü devletten özel sektöre aktaran neoliberal politikalar ve söz konusu politikaların kentsel mekânda ve kent politikalarında yarattığı değişim mekânsal ayrışmayı artırmıştır. Kent yoksulluğu ve mekânsal ayrışma kent planlanması ve kent sosyolojisinin önemli çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Kentsel direnç üzerine yapılan çalışmalar kentsel mekândaki ayrışma sonucunda kent yoksullarının yaşadığı alanların kırılabilir alanlar olması ve bu kırılabilir alanlara yönelik politikaların geliştirilmesine odaklanması öncelikli hale gelmiştir. Sınıfsal farklılıklar kentsel mekândaki ayrışmayı artırmakta ve dolayısıyla kırılabilir alanlara yönelik politikalar geliştirilmesi zorunlu hale gelmektedir.

Kentlerin kendi içindeki farklılıklarının yanı sıra tüm dünyadaki kentler de eşit değildir. Kentler farklı halleriyle farklı yöntemlerle dirençlidir, farklı iyileşme/toparlanma sürelerine sahiptir. Büyük oranda kentin büyüklüğüne, ekonomisinin gücüne ve toplumsal uyumuna bağlı olarak dirençlilik derecesi değişecektir. Savitch, New York, Londra ve Kudüs’ü işgücü, turizm ve hizmet piyasası üzerinden değerlendirdiği çalışmasında her bir kentin direncinin farklı olacağı düşüncesindedir (Savitch, 2008: 153).

Kentlerin direnç geliştirmesinde planlamanın önemi açıktır. Farklı ülkelerde farklı planlama yaklaşımları ve öncelikleri uygulanmakla birlikte kentsel direnç için geleneksel planlama yaklaşımlarına uyum sağlamaktan ziyade belirsizlik merkezli anlayış benimsenmesi gerekir. Adaptasyon planlaması, eylemleri ve politikaları, istatistiki belirsizlikleri, senaryodaki belirsizlikleri ve bazen de bilgisizliğin de farkında olduğunun düşünülmesini gerektirir. Planlar değerlendirilirken direnç kavramı çerçevesinde belli soruların yanıtlanması gerekmektedir. Bu sorular, “plan, kentleri daha dirençli yapmak ve zayıflıkları azaltmak için altyapı tasarımı için gelişmiş projeler içeriyor mu”, “plan, kentlerin uyumlu planlama kapasitesini artırıyor mu” veya “iklim değişkenliklerine ve değişikliklerine başarılı karşılık verecek planlama sistemi kabiliyetinde mi” şeklinde düşünülebilir (Jabareen, 2013:226). Atina Anlaşmasında savunulan planlama anlayışına bakacak olursak anlaşmada arzu edilen planlamanın gerçekleştirilebilmesi için “arzu edilene uygun şekilde ileriye gören, problemleri kavramış, önceden düşünülmüş ve planları hazırlanmış en iyi hayat şartlarını gerçekleştirmeye kararlı bir politik kuvvet; uzmanların kendisi için düşünmüş olduğu şeyleri anlama, arzu etme, isteme gücüne sahip aydın bir halk; bazıları çok büyük çapta olacak işleri başlatabilmek ve yürütebilmek imkânını verecek bir ekonomik durum” söz konusu koşulların bir arada varlığı kentsel direnç yaratmak için zorunludur.

Direnç kavramı kullanıldığı yerde tam olarak neyi kast ettiği, aynı şekilde kent kavramı kullanırken de tam olarak ne kast edildiği önemlidir. (Vale, 2014; Chelleri, 2012; Meerow ve Newell, 2019). Vale (2014) kim için direnç ve neye karşı direnç sorularını önemsemektedir ki, kent planlama pratikleri bağlamında çevreciler, merkezi hükümet, afet planlamacıları, ekonomik kalkınma araştırmacıları her biri direnç kavramını farklı amaçları için kullanmak istemektedir. Kentsel direncin temel yönü ani değişikliklere (beklenmedik bozulmalara) cevap verebilirliktir, bununla birlikte direnç, kentsel daralma, sanayisizleşme gibi daha tahmin edilebilir konulara verilen cevapların yol göstericiliğine yardımcı olarak dönüşümlerin daha aşamalı şekillendirilmesine de yardımcı olabilir (Vale, 2014: 192).

Günümüzde kentler salgın hastalıklar, afet riskleri, iklim değişikliği, yoksulluk gibi pek çok karmaşık sorunun etkisi altındadır. Kentlerde yaşayan nüfusun oranı dikkate alındığında kentlerin ve dolayısıyla kentlerde yaşayan insanların, kent yönetimlerinin bu karmaşık sorunlara karşı hazırlıklı olmasının yanı sıra söz konusu sorunlarla karşılaştıktan sonra ortaya çıkan yeni durumlara da uyum sağlayabilecek özellikte olması gerekmektedir. Dolayısıyla Chelleri'nin bakış

açısından kentsel direnç kavramı, değişim ve dönüşüm anlamlarını da içermesi bakımından daha tercih edilebilir. Ve söz konusu değişim ve dönüşüm sadece kent planlamacılarının değil aynı zamanda kentsel politika alanında etkin olan aktörlerin ve kentte yaşayan insanların da kentsel direnç geliştirilmesi çalışmalarında önemli bir aktör olarak öne alınmasını gerektirir. Kentsel direnç geliştirilirken çok aktörlü bir yönetim anlayışı benimsenmesi gerekliliği, işbirliği yönetişiminin önemi ortadadır.

İnsan toplulukları, kentin kurumsal ve sosyal ögesidir. Bundan kasıt kentsel bir alanda gerçekleşen formel ve informel, istikrarlı ve doğal insan ilişkileridir, okullar, mahalleler, organizasyonlar, firmalar, hizmet güçleri gibi. Afetler süresince topluluk ağları da hayatta kalmalı ve ekstrem ve özgün koşullar altında fonksiyonlarına devam edebilmelidir, aksi takdirde karar verme süreci bocalamaktadır. Toplum dirençli olmaz ise bir kent afetlere karşı aşırı kırılğan olacaktır. Geleneksel risk azaltma programları afetlere karşı dirençli fiziksel sistemler yaratmak üzerine odaklanmıştır. Ancak günümüzde afet risklerini azaltma programları yapılırken afetlere efektif bir biçimde karşılık vermek ve kent direncini artırmak için kentin sosyal toplulukları ve kurumlar üzerine odaklanılmalıdır. Kentlerin direncini artırmaya yönelik çalışmalar önceleri iklim değişikliğine karşı beklenen etkilerde daha dirençli bir altyapı sistemi kurmak üzerine odaklanmışken son dönem çalışmalar ani şoklar ve stres ile ilgili yönetim ağlarının, aktörlerin ve kurumların kapasitesi üzerine odaklanmıştır. Bu aktörler yerel yönetimler, özel sektör ve yerel topluluklardır. (Godschalk, 2003: 137; Hordjik ve Baud, 2011: 113).

Kent yönetişimi, kent direncinin yönetimine katkıda bulunur. Kent planlama sürecinin açık diyalog, işbirliği ve hesap verebilirlik, kapsayıcı karar alma süreçlerini içermesi, daha dirençli bir kent için insanlar ve yerel paydaşlar, özel sektör, farklı toplumsal sınıflar, topluluklar, sivil toplum ve orta sınıf halk katılımını içerir (Jabareen, 2013: 223). Topluluk merkezli yaklaşımda uyum süreçleri yerel paydaşları içeren katılımcı bir süreçtir. Topluluk merkezli yaklaşım düşük gelir gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak bir yönetim ve uyum planlamasını destekleme potansiyeline sahiptir (Carmin vd. 2011: 127).

Kentsel direnç geliştirilmesi süreci farklı aktörlerin katılımı ile gerçekleştirilmelidir. Bununla birlikte kentlerin direnç geliştirmesi gereken konuların karmaşık sorunlar arasında yer almasından kaynaklı bilinemezliği ve politika alanı ile ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde birtakım sınırlılıklar ve eleştirilerle karşılaşması kaçınılmazdır.

2.2.Kentsel Direnç Bağlamında Sınırlılıklar ve Eleştiriler

Kentler gibi karmaşık sistemleri planlamadaki geçici zorluklardan en büyüğünün bilinemezlik olduğunu ifade eden Desouza ve Flanery (2013) sistemin güncel durumu hakkındaki bilinemezliğin kentin açık ve sonu olmayan bir oluşum olmasından kaynaklandığını belirtmektedirler. Kentsel mekânda ilişkiler ve etkileşim özellikle toplumsal alanda tüm özneleri değiştirmesinden dolayı gelecek için en iyinin ne olduğunu tahmin etmek zordur. Kentsel direnç yaratmada teknolojik ve toplumsal sistemlerin kırılabilirliği tam olarak tahmin edilemediğinden zorluklar söz konusu olacaktır. Gelecekte bir afetin ne zaman, nerede, nasıl gerçekleşeceğini tam olarak bilinebilirse sistem söz konusu afetlere dirençli bir şekilde inşa edilebilir (Godschalk, 2003: 138). Üstlenilen amaç ve eylemler ile ilişkili olarak grup ve bireyler tarafından eksik bilgi algısı ve bunun sonuçları olarak tanımlanabilen belirsizlik, özellikle çevresel belirsizlikler kentler ve topluluklar için zorluklar yaratmaktadır. Bunun üstesinden gelebilmek için kentleri etkileyebilecek belirsizlik senaryoları çizilerek mümkün olduğunca bunlara uygun yol haritası çizilmelidir. Çevresel riskler ve tehlikelerin coğrafi bakımdan eşit bir şekilde dağılmamasından dolayı risklerin ve tehlikelerin mekânsal dağılımını haritalandırmak şimdiki ve gelecek zamandaki yönetim ve planlama çalışmaları için önemlidir (Jabareen, 2013: 222).

Mevcut altyapı insan eliyle yapılmıştır. Kentte, fiziksel alan (kaynaklar ve süreçler) ve sosyal alan (insanlar, kurumlar, aktiviteler) öğeleri eşit değildir. Desouza ve Flanery (2013) kentsel direnç yaratma sürecinde bilinemezlik sınırlılığını aşmak için aksaklık yaratan sinyallerin önceden tanımlanması gerektiğini belirtmektedirler. Söz konusu sinyalleri içsel olarak doğal (tanrının eyleminden kaynaklanan: depremler, kasırgalar, tsunamiler); dışsal olarak ise ekonomik, teknolojik ve beşeri sinyaller olarak tanımlamaktadırlar. Teknolojik sinyaller, karmaşık teknolojik sistemin hataya eğilimli olmasından dolayı tüm sistemde bir ağ olması dolayısıyla çoğalabilmesi ile ilgilidir. Ekonomik sinyaller, yoksulluk artışı, bozulan konutlar ve altyapı, kentsel yatırımlardaki gelecek yönelimli azalmalar, istihdamdaki düşüşler ile ilgilidir. Beşeri sinyaller ise kentte zarara neden olan terörizm, savaş, suçlar, ayaklanmalar vb. eylemleri içermektedir (Desouza ve Flanery, 2013: 93).

Kentsel direnç geliştirilmesi süreci politika alanı ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla bu yönde getirilen eleştiriler kentsel direnç yaratma gündeminin, özünde korumacı ve haksız statükoyu devam ettirme eğiliminde olduğudur. Karmaşık sistemlerin doğal olarak çöküş dönemlerine uyum

sağlama ve yeniden örgütlenme eğiliminde oldukları iddia edilerek, ekolojik direnç teorisi bir şekilde pasif olarak değişimi kabul etmektedir. Buradaki temel sorun bu şekilde kentsel direnç yaratılabileceği düşüncesi krizin toplumsal nedenlerini düşünmeyi sık sık örtmekte ve önlemektedir. Dolayısıyla krizlerin nedenlerini sorgulama, yerini ve önceliğini birey ve toplulukların kriz sonrası durumlara ve aksamalara uyumuna bırakmıştır. Buradan yola çıkarak, neoliberal dönemin devletin sorumluluklarını düşürdüğü ve direnç gündeminin tasarımıyla güvensizliği destekleyen yıkıcı bir imaj yarattığı iddia edilmektedir. (Evans ve Reed'den 2014'den akt. Meerow ve Newell, 2019: 314).

Gelişmiş toplumlarda, ülkelerde, endüstrilerde ve kentsel yerleşimlerde ekonomik verimlilik anlayışına doğru bir yönelim vardır, sürekli büyüme teşebbüslerinden dolayı kriz dönemlerinin üstesinden gelir. Direncin kısa süreli iyileşme perspektifinden bazı önemli sürdürülebilirlik amaçları gözden kaçırılabilir ya da yanlış anlaşılabilir. Aslında basitçe sistemi daha güçlü yapmak için değişiklikler gerçekleştirmeye çalışmak zamanla direnen sürdürülemez bir sisteme yol açabilir. Schumpeter'in "yaratıcı yıkım" kavramında olduğu gibi uzun dönemli direnç, farklı ölçeklerde, ögelerde ve alt sistemlerde tüm sistemi geliştirmek için sürekli dönüşümü gerektirir (Chelleri, 2012: 295).

BM'e göre (UN, 2011) politik istikrarsızlıklar sonucu zayıf yönetim sistemine sahip kentsel alanlar, gelişmemiş yönetim yapısı, metropolitan karakterdeki hizmetlerin yokluğu, özel ve kamu sektörü arasında sınırlı koordinasyon, yerel ve merkezi hükümetlerin politika gündemlerinden iklim değişikliğinin çıkarılması gibi durumlar kentsel planlamada direnci uygulamadaki sınırlılıkları gösterir (Cartails, 2014: 262, 264).

Tüm bunların yanında kentsel direnç yaratılması gereken konuların ülke içinde politik istikrar ile ilişkilendirilmesi de uygulamalarda sınırlılıklara yol açabilmektedir. Yaşanılan afet sonrası politika alanının, bölgedeki çalışmaları kendi başarı ya da başarısızlığının göstergesi olarak görmesi kısa vadeli çözümlere odaklanması ve toplumsal önceliklerin arka plana itilmesi ile sonuçlanabilmektedir. Bunun yanı sıra politik ya da ekonomik saiklerle yürütülen imar faaliyetleri ve farklı dönemlerde yürürlüğe giren imar afları da kentsel dirençliliği sınırlandıran önemli nedenlerden biridir.

Sonuç

Direnç kavramının bir çok farklı disiplinde kullanılageldiği ancak son dönemlerde sosyal bilimlerde ağırlıklı olarak ekoloji ve kent alanında farklı amaçları anlatabilmek için ortak olarak kullanılan bir kavrama dönüştüğü görülmektedir. Ancak kavramın kentlerin çevre felaketlerine karşı alınması gereken tedbirler ve çevre felaketleri sonrası ortaya çıkan yeni duruma uyum sağlamanın ötesinde kent ile ilgili birçok sorun alanı ile ilgili olarak kullanımı gittikçe artmaktadır.

Kavramın farklı alanlarla ilişkili olarak kullanımı yeni anlamlar yüklenmesine yol açtığı gibi aynı zamanda tasarım olarak dirençli bir kent yaratmanın ötesinde politika alanında alınan kararların etkileri de tartışılmaya açıktır. Sadece kentsel direnç kavramı değil aynı zamanda dirençli bir kent oluşturmak için politika geliştirilmesi gereken alanların da ağırlıklı olarak iklim değişikliği, su, yoksulluk, gıda güvenliği, kentsel yenileme, göç, göçmenler, vb. karmaşık sorunlar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle kavram çok geniş bir belirsiz alanda geliştirilmesi gereken politikalara etki eden bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla kentsel direnç yaratmanın tek bir rotası olma olasılığı düşüktür. Her kent kendi kırılğan alanlarına ve ülkenin ekonomi politikalarına bağlı olarak direnç geliştirecektir. Kavram ile ilgili politikaların hayata geçirilmesindeki zorluk, her paydaşın farklı yaklaşımı, her kentin kendi özgül yapısından kaynaklanan mekânsal toplumsal farklılıklar, yönetim yapısından da kaynaklanmaktadır.

Kentsel direnç kavramı, kentsel yapının sadece fiziksel yapılardan ibaret olmaması aynı zamanda toplumsal, politik, ekonomik, ideolojik, kültürel bir yapı olmasından kaynaklanan birçok farklı bakış açısını ve farklı anlamları da yüklenecektir. Dolayısıyla kentsel dirençten bahsedilmesi gerektiğinde direnç kavramının “bozulmaya karşı verilen yanıtın daha fazlasını içermesi gerekecektir. Kent, sadece fiziksel, ekolojik olarak değil, toplumsal, ekonomik, politik anlamda da bozulmalara, karışıklıklara karşı direnç geliştirilmesi gereken bir özelliktir. Kavram bozulma sonrasına uyum, hazırlıklı olma, değişim, dönüşüm gibi birçok anlamı içermesinin yanı sıra kentsel direnç geliştirilme politikalarına da daha yakından bakmayı gerektirmektedir. Ekoloji alanından kentsel alana aktarılan kavram, kentlerin karşılaştıkları çevre sorunlarına dair alanlarda kullanılmanın ötesinde sosyal politika alanına dair birçok konu ile de ilişkilendirilmektedir.

Kentsel planlama ve sosyal politika alanlarında sorunlara teknik yaklaşımlar ile yaklaşılması doğrudan veya dolaylı olarak bu alana dâhil olan aktörlerin, süreçlerin gözden kaçırılmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle kent ile ilgili çalışmalarda toplumsal yapı, politik yapı, kültürel yapı,

ekonomik yapı, sınıfsal yapı özellikleri ile birlikte direnç kavramının değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Carmin, JoAnn, David Dodman, Linda Harvey, , Shuaib Lwasa ve Patricia Romero Lankao (2011), “Urban Adaptation Planning and Governance: Challenges to Emerging Wisdom”, Konrad-Otto Zimmermann (Ed.), Resilient Cities: Cities and Adaptation to Climate Change Proceedings of The Global Forum 2010, Local Sustainability 1, (Newyork: Springer): 123-130.
- Cartails, Constantinos (2014), “Toward Resilient Cities- A Review of Definitions, Challenges and Prospects” , Advances in Building Energy Research, 8(2): 259-266.
- Chelleri, Lorenzo (2012) “From the ‘Resilient City’ to Urban Resilience A Review Essay on Understanding and Integrating The Resilience Perspective for Urban Systems”, Documents d’Anàlisi Geogràfica, 58(2): 287-306.
- Coaffee, Jon, David Murakami Wood ve Peter Rogers (2009), The Everyday Resilience of The City: How Cities Respond The Terrorism and Disaster, (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Coaffee, Jon (2013), “Rescaling and Responsibilising The Politics of Urban Resilience: From National Security to Local Place Making”, Politics, 33.
- Desouza, Kevin C. ve Trevor H. Flanery (2013), “Designing, Planning and Managing Resilient Cities: A Conceptual Framework”, Cities, 35 : 89-99.
- Folke, Carl (2006), “Resilience: The Emergence of A Perspective for Social-Ecological Systems Analyses”, Global Environmental Change, 16: 253-267.
- Folke, Carl, Stephen R. Carpenter, Brian Walker, Marten Scheffer, Terry Chapin ve Johan Rockström (2010), “Resilience Thinking: Integrating, Adaptability and Transformability, Ecology and Society, 15(4): 1-20.
- Godschalk, David R. (2003), “Urban Hazard Mitigation: Creating Resilient Cities”, Natural Hazard Review, 4(3): 136-143.

- Head, Brian W. (2008)., “Wicked Problems in Public Policy”, *Public Policy*, 3(2): 101-118.
- Holling, c.s. (1973), “Resilience and Stability of Ecological Systems”, *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4: 1-23.
- Hordijk, Michaela ve Isa Baud (2011), “Inclusive Adaptation: Linking Participatory Learning and Knowledge Management to Urban Resilience”, Konrad-Otto Zimmermann (Ed.), *Resilient Cities: Cities and Adaptation to Climate Change Proceedings of The Global Forum 2010, Local Sustainability 1*, (Newyork: Springer): 111-122.
- Jabareen, Yosef (2013,) “Planning The Resilient City: Concepts and Strategies For Coping with Climate Change and Environmental Risk”, *Cities*, 31: 220-229.
- Karp, Janette Hartz and Hans-Peter Meister (2011) “Creating Resilient Cities Through Empowered Deiberative Participation”, Konrad-Otto Zimmermann (Ed.), *Resilient Cities: Cities and Adaptation to Climate Change Proceedings of The Global Forum 2010, Local Sustainability 1*, (Newyork: Springer): 177-188.
- Meerow, Sara ve Joshua P. Newell (2019), “Urban Resilience for Whom, What, When, Where and Why?”, *Urban Geography*, 40(3): 309.329.
- Pickett, S.T.A., M.L. Cadenasso, J.M.Grove (2004), “Resilient Cities: Meaning, Models, and Metaphor for Integrating The Ecological, Socio_economic, and Planning Realms”, *Landscape and Urban Planning*, 69: 369-384.
- Savitch, H.W. (2008) *Cities in a Time of Terror: Space, Territory and Local Resilience*, (New York: M.E.Sharp).
- Schauppenlehler-Kloyber, Elisabeth ve Marianne Penker (2016), “Between Participation and Collective Action-From Occasional Liaisons Towards Long-Term Co-Management for Urban Resilience”, *Sustainability*, 8 (664): 1-18.
- Sharifi, Ayyoob ve Yoshiki Yamagata (2014), “Resilient Urban Planning: Major Principles and Criteria”, *Energy Procedia*, 61:1491-1495.
- Spaans, Marjolein, Bas Warterhout (2017), “Building up Reilience in Cities Worldwide-Rotterdam as Participant in the 100 Resilient Cities Programme, *Cities*, 61: 109-116.

- O'Brien, Geoff ve Paul Read (2005), "Future UK Emergency Management: New Wine, Old Skin?", *Disaster Prevention and Management*, 14(3): 353-361.
- Özüduru, Burcu H ve Jean-Michel Guldman (2013), "Retail Location and Urban Resilience: Towards a New Framework for Retail Policy", *S.A.P.I.EN.S [Online]*, 6 (1):1-13.
- Pollitt, Christopher (2015), "Wickedness Will Not Wait: Climate Change and Public Management Research", *Public Money&Management*, 35(3): 181-186.
- Vale, Lawrence J. (2014), "The Politics of Resilient Cities: Whose Resilience and Whose City?", *Building Research&Information*, 42(2): 191-201.
- Weber, Edward P. ve Anne M. Khademian (2008), "Wicked Problems, Knowledge Challenges and Collaborative Capacity Builders in Network Settings". *Public Administration Review*, 68(2): 334-349.
- Weichselgartner, Juergen ve Ilan Kelman (2015), "Geographies of Resilience: Challenges and Opportunities of a Descriptive Concept", *Progress in Human Geography*, 39 (3): 249-267.
- Zimmermann, Konrad-Otto (2011). "Building The Global Adaptation Community", Konrad-Otto Zimmermann (Ed.), *Resilient Cities: Cities and Adaptation to Climate Change Proceedings of The Global Forum 2010, Local Sustainability 1*, (Newyork: Springer): 3-12.

“URBAN RESİLİENCE” CONCEPT

Abstract

The concept of resilience does not have a generally accepted definition and depending on the area of use, new meanings are attached to the concept. Many different disciplines define the concept according to their own perspectives and the fact that the concept is relevant to the field of public policy lead us to study and know the concept more closely.

The aim of this study is to understand different perspectives emanating from the use concept of resilience alongside with city. In this context, the study consists of meanings attributed to the concept of urban resilience, the relation of the concept to the subjects in urban studies field, management of process of urban resilience development, and criticisms and limitations of this process. While in current studies urban resilience-resilient city are frequently discussed in connection with climate change, disaster risks, water management, food safety, security and sustainability, there is not much work on the new meanings attributed to the concept stemming from the use of the concept in relation to urban problems. The fact that the problems mentioned in urban resilience policy are among the wicked problems also requires a better understanding of the concept. In this context, the problematic of the study is to explain how the concept of urban resilience can be interpreted and reasons for attributing new meanings related to city. As a result, when talking about “urban resilience” we understand that the use of it in relation to many problem areas of city adds new meanings to the concept of resilience. Beyond the meaning of “improvement” , the meanings also include adapting to the new situations with “change”, “transformation”, “adaptation”, “learning” processes. As a conclusion, the relation of mentioned areas with politics should be discussed more in the studies relating to the concept.

Keywords: resilience, urban resilience, city, administration